

MEHMET T. HASTAŞ • Ahmet Samim

MEHMET T. HASTAŞ 1975 yılında İstanbul'da doğdu. 1994 yılında Saint Benoît Fransız Lisesi'ni bitirdi. 1998 yılında Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Fransızca Kamu Yönetimi Bölümü'nden mezun oldu. 2004 yılında Boğaziçi Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü'nden, *II. Meşrutiyet Döneminde Muhalefet: Ahmet Samim Örneği* konulu teziyle yüksek lisans derecesi aldı. Fransızca, İngilizce, İspanyolca biliyor. İstanbul'da yaşıyor.

İletişim Yayınları 1760 • Araştırma-İnceleme Dizisi 296

ISBN-13: 978-975-05-1060-1

© 2012 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2012, İstanbul

EDITÖR Levent Cantek - Kerem Ünüvar

DİZİ KAPAK TASARIMI Ümit Kıvanç

KAPAK Suat Aysu

KAPAK FOTOĞRAFI 13 Haziran 1960 tarihli *İştirak* gazetesinin kapağı

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Remzi Abbas

BASKI ve *CILT* Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Cağaloğlu 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

MEHMET T. HASTAŞ

Ahmet Samim

II. Meşrutiyet'te Muhafif Bir Gazeteci

UYGUR KOCABAŞOĞLU'NUN ÖNSÖZÜ
VE MURAT BELGE'NİN SONSÖZÜYLE

İÇİNDEKİLER

Önsöz / UYGUR KOCABAŞOĞLU	7
Sunuş	11
Giriş	13
Hürriyetin ilanı	20
1908 Ruhunun Anlaşılması İçin	
Bir Anahtar: 1909 Kanunu-i Esasi Tadilatı	27
1908 seçimleri ve parlamento (1908-1910).....	37
<i>İttihat ve Terakki Fırkası</i>	41
<i>Ahrar Fırkası</i>	43
<i>Mutedil Hürriyetperveran Fırkası</i>	47
<i>Ahali Fırkası</i>	47
1908-1910 Sadrazamlar/kabineler.....	48
Ahmet Samim'in Düşünsel Arka Planının	
Aydınlatılması İçin Başvurulacak Bir Kaynak:	
Prens Sabahattin	59
Adem-i merkezîyet.....	61
Teşebbüs-i şahsi.....	65
Ahmet Samim'in Hayatı	71
Ahmet Samim'in Katli.....	74
Sada-i Millet.....	77

Ahmet Samim'in Fikirleri ve Sada-i Millet'te Ele Aldığı Konular	79
Meşrutiyet.....	79
Anadolu.....	103
İttihat ve Terakki Cemiyeti / Fırkası.....	106
<i>İttihat ve Terakki Cemiyeti</i>	106
<i>İttihat ve Terakki Fırkası</i>	118
Basın.....	130
Arnavutluk.....	135
<i>Arnavutlarda Latin alfabesi tartışmaları</i>	137
<i>Arnavutluk isyanı</i>	140
Nafia Nazırı Hallacyan Efendi.....	157
Girit.....	166
Yemen / Adem-i merkezîyet.....	179
Osmanlılık / İttihat-ı anasır.....	183
Askerlik hizmeti ve gayrimüslimler.....	192
Abdülhamid ve devr-i istibdat.....	203
Fransız İhtilali.....	210
Avusturya ve Rusya.....	211
Bulgaristan ve Sırbistan.....	215
<i>Bulgaristan</i>	215
<i>Sırbistan</i>	224
İran.....	229
Rusya.....	232
Kral VII. Edward.....	237
Sonuç	245
Sonsöz / MURAT BELGE	247
KAYNAKÇA	251

Önsöz

UYGUR KOCABAŞOĞLU

Ahmet Samim, “kurşunla sansür”; sehpa ve sürgünle susturma geleneğinin erken kurbanlarından birisiydi. Gelenek, yaklaşık yüz yıl içinde yine yaklaşık yüz can aldı. İttihat ve Terakki komitacılığıyla başlayan bu gelenek, Mütareke döneminde devam etti; Cumhuriyet’in ilk yıllarında bir gazeteciye:

“Beyefendi, dalgın bir insan ayağının idam sehpasına takıldığı bir memlekette hiç gazetecilik yapılabilir mi, gazete çıkarılır mı?”

dedirtecek şekilde sürdü; 1970’li yıllardan itibaren sınır tanımaz boyutlara ulaştı.

Bu geleneğin neden ve nasıl oluştuğu ve kökleştiğini anlamada Ahmet Samim olayı yol gösterici olabilir.

Ahmet Samim Galatasaray Sultanisi ve Robert Kolej’de eğitim gördü. Bir yanılla Jakoben, bir yanılla *püriten* erdem ve hoşgörü hasletlerini ve yazılarında sık sık Osmanlı mülkünde pek “kıt” olduğunu ileri sürdüğü “medenî cesaret”i bu eğitime borçlu olabilir. Bu onun Prens Sabahattin ekolüne yakınlığında da rol oynamış görünüyor.

Siyasi görüş olarak liberal, anayasacı, adem-i merkeziyetçiydi. Kuvvetler ayrılığı ilkesine bağlılığı ve “teşebbüs-ü şahsi” yandaşlığında, almış olduğu eğitimin ve bu ilkeleri Batı dünyasının başarısının temel taşları olarak görmesinin herhalde önemli bir rolü olmuştu.

Gazeteci kimliğine gelince, arka planda *püriten* erdemlilik ve hoşgörü bulunmakla birlikte, iktidara yönelttiği sert eleştirilerin, kişiliğindeki Jakoben özellikten kaynaklandığı söylenebilir. Eleştirilerini, ilkesel ve olgusal iki temele dayandırdığı görülüyor. İlkesel eleştirileri, yukarıda değinilen siyasal görüşleri doğrultusunda idi. Ama hasımlarını asıl rahatsız eden, atak bir kişiliğin yanı sıra kendisinde bolca bulunan “medenî cesaret”ten kaynaklanan, usulsüzlük, keyfîlik, yolsuzluk, yasa tanımazlığa, baskı ve zulme karşı yönelttiği somut eleştirilerdi.

Ahmet Samim sokak ortasında öldürüldü. Ne onun görüşlerine yakın siyasi çevrelerden, ne basından (özellikle muhalefet basınından), ne de dost ve arkadaş çevresinden herhangi bir tepki geldi. Bunun tek bir istisnası oldu. Hüseyin Hilmi'nin *İştirak* gazetesi, 16'ncı sayısında (29 Mayıs 1326) ölümünü, “Cinayet-i Fecî” başlığı ile duyurdu ve bir sonraki sayısını da (31 Mayıs 1326) “Ahmet Samim Özel Sayısı”na dönüştürerek, olayı gerektiği gibi protesto etme cesaretini gösterdi. Refik Halid Karay, *Bir Ömür Boyunca* adlı anılarında bu işi kendisinin örgütlediğini ve yazıları da kendisinin yazdığını belirtmektedir:

“Ahmed Samim vurulunca kendisini muhalefete teşvik edenler, ‘Sabah ola hayır ola!’ diyerek hepsi bir tarafa sindi. Arkadaşlarından dört tanesi, bu haysiyetsizlik derecesindeki *medenî cesaretsizlikten* iğrendiler, harekete geçtiler: Kıbrıslı Şevket ile Avukat Celal Sofu merhumlar, Halid Gökse ve ben.”

Olay nasıl örgütlenmiş olursa olsun, *İştirak* gazetesi bu özel sayıda Ahmet Samim'in hayatını kısaca özetliyor, cenazesinin kaldırılışını şöyle aktarıyordu:

“Ve işte vatanın hürriyet-i hakikiyeye nailiyeti uğrunda feday-ı can eden bu yirmi altı yaşındaki genç, bir ömr-ü mücahedenin tehlikeli safahatında bir hayli zahmet çektikten ve milleti için gözyaşı ve kendi kanını döktükten sonra, böyle çıplak bir tabut içinde bivaye (yoksun) ve her türlü şefkat ve hürmetten uzak [dört hamalın ellerinde] gömülmeğe gönderiliyordu.”

İştirak, “Mebusan ve Matbuat” başlığı altında da şunları yazıyordu:

“Ahmed Samim'in vuku-u katli Beyoğlu ve Avrupa mehafil-i siyasiyesinde pek azim heyecan ve teessürü bâdi olmuş, muhabirin-i ecnebiye gazetelerine tafsilat vererek bir çok mülahazat ve beyanatta bulunmuştur. Yine şehrimizde Alman, İngiliz, Fransız, Rum, Ermeni lisanıyla münteşir cerideler doğrudan doğruya hürriyet-i şahsiye ve serbesti-i matbuat âlemi-ne ika olunan bu cinayetden, bu tehdid-i menfuraneden uzun uzadıya bahs ederek hükümeti ifa-yı vazifeye davet eylemişler, sütunlarını siyah çizgiler arasına alarak izhar-ı matem etmişlerdir. *Halbuki Türk gazeteleri, ceraid-i mezkûrenin hilafına olarak ufak bir mülahaza dercinden çekinmişlerdir. Cenazenin nasıl bir suret-i garibede defn olunduğunu pek âlâ bildikleri halde, hatta bir takım ... kizb ve riya (yalan ve ikiyüzlülük) istimal edecek kadar haysiyet-i matbuatı sefil derekelere indirmişlerdir.*”

Dilini bugün için anlamak belki biraz zor ama mesajını algılamamak mümkün değil. Yüz yılda yüz gazeteciyi kurşunlara, sehpalara, sürgünlere vermemenin, matbuatın haysiyetini korumanın yolu, gerek birey gerekse kurum olarak biraz “medeni cesaret”ten geçiyor olmalı!